

EX-'KROONPRINS'

ING'er weg bij Duitsers

Roland Boekhout vertrekt al na een jaar bij Commerzbank. De voormalige ING'er leidde de divisie voor zakelijke klanten en stapt op vanwege een verschil van inzicht. Boekhout was bij de tweede bank van Duitsland eerder dit jaar nog nadrukkelijk in beeld om vertrekkend bestuursvoorzitter Martin Zielke op te volgen. Uiteindelijk viel de keuze op Manfred Knof, die overkomt van concurrent Deutsche Bank.

VAKANTIEVLIEGER

Aanval op Transavia

Air France KLM heeft de aanval weer geopend op vakantievlieger Transavia en de resterende autonomie van diens moeder KLM. De Franse krant Les Echos meldt dat de Franse Staat, grootaandeelhouder van Air France KLM, en het

bestuur van de luchtvaartcombinatie van zins zouden zijn om alle macht binnen het bedrijf in Parijs te concentreren. Topman Ben Smith liet eerder weten dat hij de beslissingsbevoegdheid binnen het concern wil nemen.

Verlies voor Hema in asbestzaak

In vervolgzending moet conclusie wel genuanceerd

door Wouter van Bergen

AMSTERDAM • Actualiteitenprogramma *EenVandaag* hoeft een uitzending over mogelijke vervuiling met asbest in make-up van Hema niet te rectificeren. Dat heeft de rechtbank in Amsterdam in een kort geding beslist in een zaak die de warenhuisketens tegen de actualiteitenshow had aangespannen.

In de uitzending van *EenVandaag* van 7 oktober werden onderzoeken van twee gecertificeerde laboratoria aangehaald waarin geconcludeerd werd dat asbestvezels waren aangetroffen in Hema's *B.A.E. second skin loose powder foundation*. Een onderzoek van TNO, dat tot de conclusie kwam dat de aangetroffen vezels geen asbest waren, werd in het

programma minder prominent gebracht. Volgens TNO hadden de andere onderzoeken bepaalde stappen overgeslagen die nodig zijn om vast te stellen of de vezel daadwerkelijk 'asbestiform' zijn. De experts die de asbest wel hadden gezien, bleven echter bij hun standpunt dat het toch om asbest ging.

Volgens Hema was met de uitzending zo ten onrechte het beeld neergezet dat de make-up de kankerverwekkende stof bevat. Na eerder vergeefs de rechtbank te hebben verzocht de uitzending te verbieden had het bedrijf na de uitzending rectificatie plus verwijdering van het programma van internet ge-

Volgens TNO waren aangetroffen vezels geen asbest. FOTO ANP/HH

van TNO die het instituut na afloop van de uitzending publiceerde.

AvroTros laat weten blij te zijn met de uitspraak, al laat het in het midden of het van plan is vervolgzendingen aan het onderwerp te wijden. Ondanks dat zijn vorderingen zijn afgewezen is ook Hema niet helemaal ontevreden, vanwege de toevoeging van de rechter dat in eventuele vervolgzendingen de notitie van TNO aangehaald zou moeten worden. „We hebben deze rechtszaak niet gevoerd om hem te winnen, maar om te laten zien hoe serieus we dit nemen”, zei een woordvoerder van Hema. De winkel is dan ook niet van plan om in hoger beroep te gaan.

Afgewezen

Ondanks dat de rechter alle eisen van Hema heeft afgewezen moet *EenVandaag* in de toekomst wel melden dat 'naar de huidige in Nederland geldende wetenschappelijke inzichten' het maar de vraag is of zonder extra onderzoek wel gezegd kan worden dat de aangetroffen vezels daadwerkelijk kankerverwekkende asbest zijn. De rechter baseerde zich daarbij op een notitie

(advertentie)

KPN ÉÉN MKB beschermt je bedrijf tegen digitale aanvallen

We denken allemaal dat overkomt mijn bedrijf niet. Maar cybercriminelen worden steeds slimmer. Daarom blokkeert KPN ÉÉN MKB bijvoorbeeld onveilige websites. Zo is je bedrijf beter beschermd tegen digitale aanvallen en kan jij blijven ondernemen.

kpn.com/veiligheid

kpn. Het netwerk van Nederland

Europese medicijnwaakhond onder vergrootglas

In sneltreinvaart naar fiat voor virusprikken

door Berrit de Lange en Johan Wiering

AMSTERDAM • Net twee keer verhuisd vanwege de Brexit, en nu groten-deels vanuit huis werkend, staan de 700 werknemers van de Europese geneesmiddelenwaakhond EMA voor misschien wel de grootste klus uit hun carrière: twee vaccins tegen het coronavirus beoordelen. Zonder fouten te maken, maar ook met de druk er vol op. De Europese Unie slaat liever gisteren dan vandaag aan het prikken.

Het werk van het Europees Medicijn Agentschap, sinds begin dit jaar gevestigd aan de Amsterdamsche Zuidas, lijdt niet onder de bijzondere omstandigheden. Zo gaf EMA dit jaar al toestemming voor de Europese markt lancering aan meer dan 80 middelen, waarmee 2020 vermoedelijk duidelijk boven het jaarlijkse gemiddelde uitkomt.

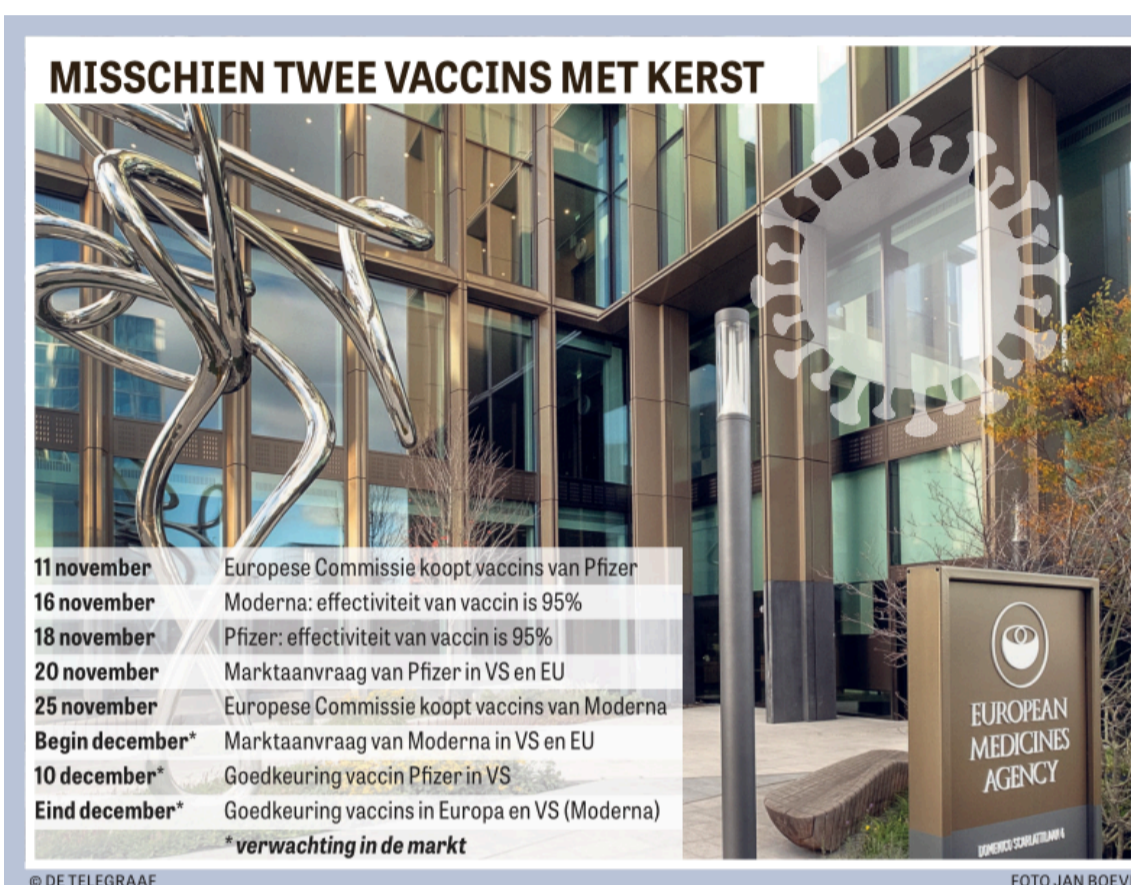
Sinds een week buigt EMA zich over het coronavaccin van het Duitse biotechbedrijf BioNTech en de Amerikaanse farmaceut Pfizer. Het Amerikaanse biotechbedrijf Moderna dient vermoedelijk volgende week zijn aanvraag in. Een standaardbeoordeling duurt gemiddeld anderhalf jaar, maar EMA zal nu veel sneller oordelen. Het middel remdesivir kan als voorbeeld dienen. Dit geneesmiddel, dat ervoor zorgt dat ernstig zieke coronapatiënten enkele dagen eerder het ziekenhuis kunnen verlaten, kreeg medio dit jaar al na vier weken het groene licht.

„EMA zet alles op alles om snel met een fiat te komen. Dit mag niet fout gaan”, zegt Carin Uyl-de Groot, hoofdevaluatie van de zorg

aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij onderzocht de gevolgen van de in haar ogen veel te lange goedkeuringsprocedure van twaalf medicijnen tegen kanker. „Normaal gesproken zit de grootste vertraging juist bij EMA, ook tijdens een versnelde procedure van gemiddeld 280 dagen. Daarvan ligt een middel 204 dagen bij het EMA.”

Dat EMA mogelijk al eind december een oordeel kan vellen, komt omdat de vaccins in een zogenaamde *rolling review* zitten. Dat betekent dat het agentschap meteen meekijkt met de resultaten van de fabrikanten, zonder dat deze zoals gebruikelijk eerst zijn afgerond.

De geneesmiddelenwaakhond beoordeelt sinds oktober de eerste gegevens van de onderzoeken onder tienduizenden vrijwilligers en per abuis en waren bovendien 55 jaar of jonger, zo bleek later deze week. De resultaten zeggen dus niets over wat het vaccin doet bij kwetsbare ouderen. Voor topman Pascal Soriot was dat donderdagavond reden om te melden dat er waarschijnlijk een nieuw internationaal onderzoek komt. Dit kan de goedkeuring en de levering maanden versnellen. De Europese Commissie heeft fors ingekocht bij AstraZeneca. Nederland krijgt 11,7 miljoen doses op basis van de vaste verdeelsleutel. Dat is meer dan van andere vaccins.

MISSCHIEF TWEE VACCINS MET KERST

11 november	Europese Commissie koopt vaccins van Pfizer
16 november	Moderna: effectiviteit van vaccin is 95%
18 november	Pfizer: effectiviteit van vaccin is 95%
20 november	Marktaanvraag van Pfizer in VS en EU
25 november	Europese Commissie koopt vaccins van Moderna
Begin december*	Marktaanvraag van Moderna in VS en EU
10 december*	Goedkeuring vaccin Pfizer in VS
Eind december*	Goedkeuring vaccins in Europa en VS (Moderna)

*verwachting in de markt

© DE TELEGRAAF

FOTO JAN BOEVE

Hoge urgentie vergt meer mensen

had zich eerder al gebogen over de kwaliteitsgegevens van de vaccins, de dierproeven en de eerdere studies onder kleinere groepen vrijwilligers. „Dit alles is mogelijk omdat mensen zijn vrijgemaakt die zich volledig richten op de beoordeling van de vaccins. Uitgangspunt is dat de beoordeling niet anders is dan gewoonlijk en geen concessies worden gedaan aan de veiligheid en de werkzaamheid van de vaccins”, meldt een woordvoerder van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG), dat namens Nederland meekijkt.

Vanwege de urgentie wordt ook in deze fase nog meer menskracht ingezet. Zoals gebruikelijk worden twee landenteams met interne en externe deskundigen op elk vaccin gezet. Dat zijn bijvoorbeeld virologen, laboratoriumexperts en sta-

tistici. Deskundigen van alle andere EU-landen kunnen bovendien meekijken naar het totale dossier en de beoordelingsrapporten van de twee teams.

Bijwerkingen

EMA moet er uiteindelijk van overtuigd zijn dat de voordelen van de vaccins ruimschoots opwegen tegen de risico's. En daarmee lijkt het met beide vaccins wel goed te zitten. De eerste onderzoeksresultaten wijzen op een effectiviteit van maar liefst 95%. Ter vergelijking: de griepvaccin is voor minder dan 50% effectief. De bijwerkingen lijken bovendien mee te vallen. Het gaat dan vooral om lichte hoofdpijn.

Hoewel er altijd een risico bestaat dat EMA met een afwijzing komt of aanvullend onderzoek verlangt, zijn experts positief gestemd. Analist Suzanne van Voorthuizen van zakenbank Kempen noemt het aannemelijk dat beide vaccins nog voor de kerst worden goedgekeurd. „In de VS vindt op 10 december een kritische meeting plaats voor BioNTech en de uitrol kan dan al een dag later beginnen. Goedkeuring in Europa komt waarschijnlijk snel daarna.”

Een medicijn dat door EMA is goedgekeurd, gaat normaal daarna in Nederland nog door een goedkeuringsmolen van gemiddeld achtien weken. Dat is volgens Uyl-de Groot in dit geval niet nodig. „Het CBG kijkt al mee. Voordeel is ook dat het Zorginstituut geen uitgebreide analyse hoeft te maken van de kosteneffectiviteit van vaccins die tussen de €10 en €20 kosten.”

Vraagtekens bij werking vaccin. FOTO REUTERS

COLUMN

JAAP VAN DUIJN

Oost versus west

Minister De Jonge wil een derde coronagolf voorkomen, maar voorlopig zitten we nog volop in de tweede golf. In de meeste landen op het noordelijk halfrond loopt het aantal besmettingen de laatste weken hard op. Nu het winter- en het griepseizoen aanbreken, lijkt het waarschijnlijk dat deze tweede golf zeker tot april volgend jaar zal aanhouden.

Wat mij in de coronacrisis het meest opvalt, is het onwaarschijnlijk grote verschil in aantallen besmettingen en doden tussen Europa en Amerika enerzijds en de Aziatische landen anderzijds. In de laatste is het aantal doden maar een fractie van wat in het Westen, dus Europa en Amerika, is. Neem bijvoorbeeld Japan. Dat land heeft de meest vergrijsde bevolking ter wereld en de bevolkingsdichtheid is ook nog eens heel hoog. In het grootstedelijke gebied van Tokio wonen 37 miljoen mensen. Toch is, per miljoen inwoners, het aantal coronadoden in Nederland veel hoger dan in Japan. Niet het dubbele, niet het viervoudige, maar het 33-voudige. Met andere woorden, voor iedere 3 coronadoden in Japan hebben wij er 100.

Nog veel groter zijn de verschillen met Singapore en Taiwan. In Singapore wonen ruim 6 miljoen mensen

Gemeenschapszin is het grootste verschil

boven op elkaar, maar sinds het begin van de pandemie zijn er in Singapore in totaal maar 28 mensen aan corona overleden. Het kan nog extremer: in Taiwan (24 miljoen inwoners) draagt het totale dodenaantal van de coronacrisis zeven. China schijnt helemaal coronavrij te zijn, al weet je dat in een reusachtig, niet-democratisch rijk als het Chinese nooit zeker.

Dit soort verschillen hebben uiteraard grote economische consequenties. De economie van Taiwan zal naar verwachting in 2020 niet krimpen, de Chinese groei dit jaar gewoon. Voor heel Azië wordt een veel kleinere heimprijs verwacht dan voor Europa en Amerika.

De vraag is natuurlijk waarom de Aziatische landen het virus veel beter onder controle hebben gehouden dan de westerse landen. Er zijn allerlei specifieke verklaringen, maar de rode draad is toch het grote verschil in gedrag en gemeenschapszin tussen Oost en West, waarbij het vertoende gedrag een gevolg is van het al dan niet aanwezig zijn van gemeenschapszin. De Japanse overheid heeft nooit dwangmaatregelen uitgevaardigd, maar adviseerde gewoon. Rutte kwam met dringende adviezen waar vervolgens 15 à 20% van de mensen zich niet aan hield.

Het primaire nut van mondkapjes is dat de drager voorkomt dat anderen worden besmet. Het niet dragen is dus puur respectloos en sociaal gedrag.

De rekening voor het gebrek aan saamhorigheid wordt niet gelijkelijk verdeeld, maar komt bij bepaalde sectoren terecht. Bij de ziekenhuizen en de zorgmedewerkers, bij de vervoerssector en bij de horeca. Koninklijke Horeca Nederland plaatste vorige week een paginagroot sinterklaarsrijm in de kranten, maar die had het beter niet aan de regering, maar aan het associële deel van de Nederlandse bevolking kunnen richten.